

Carsten Bagge Laustsen

Terror og terrorbekæmpelse – nye udviklinger og perspektiver

Introduktion til temanummeret

Terrorbekæmpelse er stadig, her over ti år efter angrebene på World Trade Center og Pentagon, et centralt policy-område. Men meget er sket siden dette angreb, der i sig selv varslede en ny epoke inden for den internationale politik. Hvor fokuset efter den 11. september 2001 primært var på truslen fra al-Qaida og USA's respons, er trusselsbilledet nu mere diffust, og de nationale politikker langt mere selvstændigt formulerede. I tillæg hertil har en række overnationale aktører også formuleret distinkte antiterrorpolitikker, blandt andre EU.

I et dansk perspektiv kan man sige, at terrorens virkelighed er kommet stadig tættere på. Vi har efter "9-11" set terrorangreb i store europæiske byer som London, Madrid og Paris. Men i mental forstand var det måske først med Breiviks angreb i Oslo og på Utøya den 22. juli 2011, at terroren for alvor blev en del af en skandinavisk virkelighed. Der var her tale om en terror, som ikke kunne afvises som fremmede og radikale muslimeres værk. Terroren var "home-grown". Hvis man kan tale om nogen som "etnisk norsk", må Breivik komme tæt på.

Det vil naturligvis her være korrekt at påpege, at Danmark faktisk allerede siden karikaturkrisen fra 30. september 2005 har udgjort et oplagt mål for terror udført af radikaliserede muslimer. Vi har set flere anslag mod Jyllands-Posten og Politikens Hus og mod personer associeret med krisen, primært Kurt Vestergaard. Danmarks krigsdeltagelse i Irak og Afghanistan og nu Syrien har uden tvivl også hævet trusselsniveauet.

Men selvom truslen om terror har været en realitet, har den næppe været stærkt følt af "den almindelige dansker". Hvor terroren i Norge ramte tilfældige og uskyldige, har de fleste herhjemme nok oplevet terrortruslen som rettet mod folk, der på den ene eller anden måde havde "aktier" i karikaturkrisen. Angrebene den 15. og 16. februar 2015 mod Krudttønden og den jødiske synagoge i København, hvor Omar El-Hussein dræbte to mennesker og sårede flere, har, må man formode, påvirket dette mentale billede på en tvetydig måde.

På den ene side var angrebene forudsigelige – eller sådan ser de i hvert fald ud i bagklogskabens skær. (Det er imidlertid ikke det samme som at sige, at man kunne have undgået dem.) Der var igen en forbindelse til karikaturkrisen,

og angrebet mod den jødiske synagoge må have et rationale, som peger tilbage til konflikten mellem Israel og Palæstina. Men på den anden side må den massive tilstedeværelse af politi i København i angrebene kølvand have skabt en stigende opmærksomhed på, at terroren kunne slå til hvor som helst og når som helst. Her efter angrebene vil mange sikkert sige, at et det ikke er et spørgsmål, om vi vil se terror igen i Danmark, men *hvornår* vi vil se det, og hvilken form terroren så vil antage.

En populær talemåde inden for terrorforskningen lyder, at når man bygger en ti meter høj mur for at inddæmme terroren, opfinder terroristerne en 11 meter lang stige. Det er lidt med terror som nyheder – det samme sker aldrig to gange. Terroren udvikles konstant, og det gør den selvfølgelig, fordi det handler om at tage os på sengen. Terrorister er som guerillakrigere – de vælger selv målet og tidspunktet for deres angreb. Deres angreb kommer altid som en overraskelse. Terrorister er til tider også kreative og opfindsomme. Hvem havde skænket det en tanke, at man kunne bruge passagerfly som missiler mod højhuse? Men frem for alt så ændrer terroren sig, når samfundet ændrer sig, og selvfølgelig helt oplagt i samtakt med de teknologiske muligheder, som byder sig til.

Man bør til denne liste af forskydninger også tilføje begrebslige skred. En lang række fænomener, som tidligere blev tematiseret som krig eller kriminalitet, bliver nu italesat som terror. Og nye fænomener kommer til, fx cyberterror, der udvider og, ville nogle sige, udvander terrorbegrebet. Alene af disse fire grunde må terrorforskningen være et felt i stadig bevægelse. Man behøver kun at opdage tyngdekraften én gang, men med terroren forskyder forskningsgenstanden sig konstant. Og så må forskningen følge, eller hvis vi skærper det lidt halte forpustet, bagefter.

Terrorfeltet er et felt med stor politisk bevågenhed – og med god grund. En væsentlig opgave for vores politikere er at skabe en tryk og sikker virkelighed for landets borgere, og her er terrortruslen en naturlig bekymring. Megen terrorforskning foregår derfor på statslige institutioner og i et samarbejde med udøvende myndigheder – politiet og efterretningstjenesten. Vi vil i denne sammenhæng slå til lyd for en terrorforskning, som ikke kun er problemløsende og ”teknisk”, hvis vi her skal henvise til en af de tre erkendelsesinteresser, der ifølge den tyske filosof, Jürgen Habermas, er til stede i det samfundsvidenskabelige felt. Terrorforskningen bør også være kritisk (og frigørende) og bør derfor kunne sætte spørgsmålstejn ved vores kategorier og praksis.

Formålet med temanummeret er at samle op på og reflektere over nogle af de centrale udviklinger inden for terror og terrorbekæmpelse i det sidste årti. Nummeret falder i tre afdelinger og rummer i alt fem artikler. Den første

artikel er en konceptuel metateoretisk artikel om terrorbegrebet, og herefter følger to artikler om nye former for terror og to artikler om nye udviklinger inden for terrorbekæmpelse. Alle artikler har således terror eller terrorbekæmpelse som genstand, men de adskiller sig ved brugen af forskellige metoder, ved at inddrage forskellige discipliner som politologi, politisk teori, sociologi, psykologi, forvaltningsteori og international politik. Vi kommer stort set hele statskundskaben rundt – og mere til. Og endelig er de alle policy-relevante og – samtidig – kritiske.

Den første artikel, ”Kampen om terrorbegrebet” af Carsten Bagge Laustsen og Rasmus Ugilt, zoomer ind på selve terrorbegrebet og analyserer de stridigheder, der foranlediges af forskellige aktørers forskellige brug af dette begreb. Artiklen anvender for første gang inden for terrorforskningen systematisk William Connollys teori om essentielt omtvistede begreber.

Herefter sætter de to næste artikler fokus på nye former for terror. Andrea Kiel Nielsens artikel om Breviks personlighedsstruktur og hans forsøg på moralsk at afkoble sig fra sine handlingers grusomme konsekvenser er samtidig et bidrag til litteraturen om de såkaldte ensomme ulve. Profilerer er et centralt værktøj i præventiv terrorbekæmpelse, og artiklen bryder her nyt land ved at vise, hvorledes filosofisk og sociologisk personlighedsteori kan befrugte en sådan. Herefter følger Jeppe Teglskov Jacobsens artikel om cyberterrorisme, der igen er et fænomen, som er kommet til inden for den sidste årti – uden dog at denne form for terrorisme har forårsaget megen ødelæggelse. Artiklen vurderer kritisk, om cyberterroren er den trussel, den ofte påstås at være, og på baggrund af viden om blandt andet teknologiske muligheder og tidligere angreb konkluderes det, at truslen er stærkt overdrevet.

Efter i disse to artikler at have fokuseret på terror vender vi blikket mod terrorens bekæmpelse og det i henholdsvis et nationalt og internationalt perspektiv. Lasse Lindekilde fokuserer i sin artikel på initiativerne til afradikalisering, sådan som de fremtræder i forskellige handlingsplaner fra 2009 og frem, og artiklen giver et bud på mulige forklaringer på policyændringerne. Og Bruno Oliveira fokuserer i artiklen ”Terrorbekæmpelse i Europa: EU’s rolle” på EU’s terrorbekæmpelsespolitik og anvender sociologisk institutionel teori og konventionalisme i analysen af dette politikfelts udvikling.